

BIO

ALICJA GESCINSKA

- 1981 Geboren in Warschau

- 1988 Gezin vlucht naar België

- 2003-2007 Studie filosofie aan de Universiteit Gent. Cum laude afgestudeerd in de moraalwetenschappen

- 2007-2008 Onderzoekjaar aan de Universiteit van Warschau

- 2008 Begint met een FWO-beurs aan promotieonderzoek aan de Universiteit Gent over het denken van de Duitse wijsgeer Max Scheler en de Poolse filosoof Karol Wojtyła, de latere paus Johannes Paulus II

- 2011 Verschijning van het boek 'De verovering van de vrijheid' (uitgeverij: Lemniscaat). Gescinska trekt daarin fel van leer tegen het veelvuldige misbruik van het woord vrijheid. Ze pleit voor 'positieve vrijheid' en persoonlijk engagement. Het boek werd genomineerd voor de Socrates Wisselbeker en stond op de shortlist voor de verkiezing van het Liberales-boek van het jaar

- 2012 Essay 'Van angst bevrijd' (Vrijheidslezing)

- Later dit jaar hoopt Gescinska te promoveren in de wijsbegeerte.

DE BEGRENSENDE VRIJHEID IS DE ENIGE MOGELIJKE VRIJHEID

Alicja Gescinska, een Gentse filosofe uit Polen schrijft over vrijheid en vindt dat filosofen hun stem moeten laten horen in de media. In haar ideale samenleving staan waarden opnieuw centraal, en niet langer het nutsdenken. Mensen moeten kritisch zijn zonder pessimistisch te worden. “Het is niet omdat het slechter kan dat het niet beter moet.”

Waar loopt het volgens u fout in onze samenleving?

Vlaanderen is op veel vlakken een voorbeeldige regio. Maar we lopen rond met een blinddoek aan. Kijk naar de milieuproblematiek: zolang er geen tsunami over ons heen rolt en de kerncentrales niet openbarsten vinden we het prima. We staan niet stil bij de impact van ons gedrag op de volgende generaties. Tien procent van de kinderen in Vlaanderen leeft in armoede. We vinden dit erg, maar vervolgens draaien we de pagina van de krant en prijzen we ons gelukkig dat ons kind geen honger lijdt. Eigenlijk moeten we bij zo'n bericht in actie schieten, de straat op trekken om dit onrecht te keren. En toch voelen we die behoefte niet. Zolang je hebt, ben je blijkbaar niet bereid te vechten voor diegene die niet meer heeft.

Pleit je voor meer verontwaardiging in de samenleving?

Ik pleit vooral voor meer kritisch burgerschap. Ik zou graag zien dat mensen zich sneller engageren voor elkaar en niet enkel reageren als aan hun eigenbelang wordt geraakt. Maar ik vrees dat het typisch menselijk is.

Je hebt ook een eigen kijk op 'vrijheid'.

In mijn boek 'de verovering van de vrijheid', pleit ik voor positieve vrijheid. Wij geloven in de leugen dat we allen even vrij zijn. Dat is niet zo. Sommige mensen zijn minder vrij dan andere mensen, bvb. door een gebrek aan geld of door een fysieke handicap. Een maatschappij is pas vrij als ook diegene die op de onderste ladder van de samenleving staat vrij is. Daar moeten meer inspanningen voor geleverd worden. Vandaag neigen we naar een soort vrijheid die alleen gecreëerd wordt voor de happy few. Vrijheid zou een recht van iedereen moeten zijn.

Maar u legt wel grenzen aan die vrijheid?

De begrensde vrijheid is de enig mogelijke vrijheid. Dat is misschien iets wat mensen afschrikt, dat je je voor het welzijn van de ander kan mengen in diens leven. Isaiah Berlin stelt dat de positieve vrijheid uitmondt in een totalitarisme van de staat. Dat is een foute voorstelling. Positieve vrijheid gaat erom mensen te emanciperen, burgers autonomie te geven. Er moet iemand zijn die beslist waar het hekken wordt geplaatst om de wolven van de schapen te scheiden. Dit mag niet gezien worden als een belemmering, grenzen kunnen ook bevrijdend zijn. Ik zeg ook niet dat alle

“ALS WE EEN RESPECTVOLLE SAMENLEVING WILLEN DAN MOETEN WE INVESTEREN IN ONDERWIJS. RESPECT IS IETS DAT JE AANKWEEKT. NIEMAND WORDT ALS GENTLEMAN GEBOREN”

regels positief zijn. We moeten constant die grenzen in vraag stellen. Daarom kiezen we een volksvertegenwoordiging die beslist waar het hekken komt te staan. Als je het hekken wegneemt dan eten de wolven de schapen op. Dan wordt de vrijheid van de ene de onvrijheid van de andere.

Critici beweren dat grenzen de creativiteit beknotten.

Maar neem nu het voorbeeld van seksualiteit. Daar zijn heel veel grenzen. Je mag geen seks hebben met kinderen, je mag vrouwen niet ongevraagd betasten op straat. Als je die regels schendt, word je gestraft. En toch is er geen enkel zinnig mens die zal zeggen: “Ik voel mij beperkt door al die grenzen.” Je kan je ondanks die grenzen nog ontplooiën en een prima seksuele relatie beleven. Die grenzen zijn er om mensen te beschermen. Als er natuurlijk iemand opstaat en oplegt dat één man gedurende zijn leven slechts met één vrouw seks kan hebben op straffe van steniging, dan is dat een voorbeeld van een slechte grens, omdat die niet bevrijdend is.

Geen vrijheid zonder verantwoordelijkheid?

Het gaat erom hoe je je eigen leven vormgeeft. Dat vergt inspanningen. Luiheid maakt onvrij. Versta mij niet verkeerd, ik heb geen probleem met ontspanning. Maar vrijheid veroveren is een actief concept: je wordt niet vrij geboren, je wordt vrij doordat je vermogens aanleert, talen leert. De samenleving heeft een verantwoordelijkheid naar ons. Maar wij zijn ook die samenleving. Er wordt te veel gesteld dat de samenleving het maar moet oplossen. Neen, je maakt mee de samenleving en je bent mee verantwoordelijk. We zijn ons te weinig bewust van die macht, die mooi naar voren is ge-

komen in de Arabische omwenteling: als een volk echt in beweging komt, dan kan het voor verandering zorgen.

Springen de mensen hier te laks om met de democratie? Zeg je dit vanuit je Poolse antecedenten?

In de communistische samenleving ben ik nooit ongelukkig geweest. Ik was mij als kind niet bewust van die verdrukkende samenleving. Pas hier in België heb ik beseft – mijn ouders waren hier arm en konden echt niks betalen – dat een vrije ruimte zich niet direct vertaalt naar geluk of naar het beleven van die vrijheid. In de ene samenleving mag je meer dan in de andere. Soms is het verstikkend, krijg je bij verzet een kogel door je hoofd. In onze samenleving mag je meer fulmineren. Maar als er teveel ressentiment is in een samenleving, te veel onmacht en ontevredenheid, dan komt er ook vrij snel een anti-democratisch discours. Op dat moment keren mensen zich af van de vrijheid, van de democratische verworvenheden. Er is in Europa een verrechtsing aan de gang en dat heeft daarmee te maken. Angst voor vrijheid kan ertoe leiden dat mensen hun vrijheid afstaan aan een dictator, in ruil voor zekerheid. Dan ben je niet meer verantwoordelijk voor je eigen doen en laten.

“ER WORDT TE VEEL GESTELD DAT DE SAMENLEVING HET MAAR MOET OPLOSSEN. NEEN, JE MAAKT MEE DE SAMENLEVING EN JE BENT MEE VERANTWOORDELIJK.”

Hoe stop je het anti-democratisch discours?

We moeten vermijden dat mensen afstand doen van hun ware vrijheid. Diegene die het meest vrijheid beloven, zijn diegene die vaak meest verknechting brengen. Er is helaas geen wonderpil tegen. Populisten zijn van alle tijden, die zeggen wat het volk wil horen. We moeten alleszins investeren in jongeren. Kinderen van vandaag zijn burgers van morgen. Als we een respectvolle samenleving willen, die niet gericht is tegen de andere, dan moeten we investeren in onderwijs. Respect is iets dat je aankweekt. Niemand wordt als gentleman geboren. Het zich inleven in het perspectief van de ander moet aangeleerd en gestimuleerd worden. In het onderwijs moet opnieuw meer nadruk gelegd worden op waarden. Het klinkt oubollig, maar het is essentieel!

De filosoof die pleit voor waarden loopt het risico omschreven te worden als een conservatieve tante.

Waarden zijn niet conservatief. Het linkse kamp heeft te veel de neutraliteit gepropageerd. Dat is tegen hen gekeerd. Je kunt geen samenleving bouwen zonder waarden. Men heeft te vaak de nadruk gelegd op tolerantie. Maar tolerantie is niet positief, het is hooguit een kwaad om erger te voorkomen. Als ik zou zeggen dat ik zwarte mensen tolereer, dan wil dit eigenlijk zeggen dat ik ze niet graag heb, maar toch niet ga uitsluiten. Het zou fantastisch zijn als we tolerantie niet nodig hadden en de ander effectief evenwaardig vonden. Waarden kunnen natuurlijk wel conservatief worden ingevuld. Voor een conservatief bestaat het gezin uit niks anders dan de klassieke man-vrouw relatie met kinderen. Juist omdat ik het gezin

zo waardevol vind, vind ik dat homokoppels ook kinderen moeten kunnen adopteren.

Moet de filosoof uit zijn ivoren toren afdalen?

Als je kan zwemmen heb je de plicht om een kind dat aan het verdrinken is te redden. Ik weet wel dat de media korte sappige one-liners verkiezen, terwijl filosofen graag een uitgesponnen betoog houden. Maar dit mag geen reden zijn om je terug te trekken uit de publieke arena. Probeer tenminste het kritisch potentieel van een samenleving aan te zwengelen. Anders geef je het discours uit handen aan de populistten.

En dat betekent dat de filosoof zich uitspreekt over politiek en maatschappij?

De politiek moet afstappen van de korte termijn doelen. We hebben nu eenmaal een verantwoordelijkheid naar de komende generaties. We moeten afstappen van het soort nuttigheidsdenken dat enkel wordt uitgedrukt in winst en groeicijfers. We zullen welvaart moeten definiëren in gelukstermen. We zien de mensen teveel als een schakel in de samenleving. Dat is de richting die we ingaan. Iets is pas nuttig als het geld oplevert. En dat keert zich tegen ons mens-zijn. Je telt niet meer als mens, enkel nog als nut. We moeten afstappen van de idee dat we alle kinderen tot ingenieurs moeten opvoeden, anders maak je enkel nog radertjes die passen in een machine. In de humane wetenschappen worden net de dingen onderwezen die ons meest tot mens maken.

U was bijna een Poolse kapster in Oost-Vlaanderen.

Als je honderd jaar geleden als Poolse migrant naar West-Europa kwam werd je ontvangen in de beste salons. Vandaag worden migranten te vaak gestigmatiseerd. In de regel blijven we migranten dommer vinden dan Vlamingen. Toen mijn familie als politiek vluchteling in België arriveerde zijn we eerst in het klein kasteeltje beland. Nadien gingen we in het Oost-Vlaamse Lede wonen. De school adviseerde mij om de richting haartooi te volgen. Mijn ouders – beide ingenieur – hebben toen beslist dit niet te doen en mij naar de humaniora te sturen. Het kon inderdaad anders gelopen zijn.